

A kínai vezetés kihívásai napjainkban

Kürthy Dóra

DOI: 10.14267/VILPOL2023.02.19

Kína történelme során számos válsággal birkózott meg azért, hogy napjaink talán legérdekesebb nagyhatalmává nője ki magát. Az ország megítélése erősen ellentmondásos, főként berendezkedése és az azt körülvevő homályos helyzet miatt. A Kínai Népköztársaság jelenleg is több kihívással néz szembe: a Hszi Csin-ping vezette országot a Covid-19 járvány és a népességcsökkenés hatásai egyaránt sújtják. A következő értekezésben az említett problémákról szeretnék nyújtani egy összefoglalót, melyhez Ian Buruma: „China’s Autocracy in Crisis” és Yi Fuxian: „China is Dying Out” című cikkeit veszem alapul, melyek a Project Syndicaten jelentek meg.

Covid-válság

Buruma példaként hozza Amartya Sen közgazdász állítását, amit most a Covid-kezelés sikerességének összehasonlítása kapcsán fogunk vizsgálni autokráciában és demokráciában. Sen fontos felfedezése az éhínségek okának kutatásában rejlik: véleménye szerint nem csupán az élelmiszer, hanem az információ és a politikai elszámoltathatóság hiánya is okozhat éhínséget, mely egy működő demokráciában nem fordulhat elő. Ahhoz, hogy megértsük, hogyan kapcsolódik ez a Covid-járványhoz, kicsit mélyebben kell beleásni magunkat az elméleti háttérbe.

Hszi Csin-ping 2013 óta a Kínai Népköztársaság elnöke, egyben a Kínai Kommunista Párt főtítkára, ezzel az autokrata, egypárti rezsim egyszemélyes megtestesítője. Buruma úgy véli, a Carl Schmitt-től származó „decizionizmus” írja le legkifejezőbben a kínai törvényhozást: a törvények és intézkedések nem tartalmuktól kapnak felhatalmazást, azokat kizárólag a vezető akarata érvényesíti, melynek célja a frakciókból, ellenzékéből és osztályokból származó konfliktusok kiküszöbölése. Buruma rámutat, hogy a fentről lefelé való döntéshozás valóban hatékonynak és gyorsabbnak bizonyult: a demokratikus lépések eliminálásával Kína infrastrukturális bravúrokat és komplett városok építését valósította meg olyan rövid idő alatt, amely számunkra egyelőre kivitelezhetetlennek tűnik. A válságok, így a természeti katasztrófák, pandémiák idején azonban már kevésbé előnyös, ha bárminemű hiba egy ember döntéséhez kötődik, hiszen ezáltal sebezhetővé válik. Ezzel magyarázható a statisztikák folyamatos hamisítása, titkolása és az esetleges kiszivárogtatók eltüntetése (lásd a wuhani orvos példáját, aki először beszélt nyilvánosan a vírusról). A decizionizmus magával vonzza a gyakorlója tévedhetetlenségét még utólag is, valamint a bűnbakkeresést, mely nem újdonság sem Kínának, sem a többi országnak

Hogyan is gyűrűzött be ez a kínai Covid-kezelés válságába? Hszi Csin-ping az autokrata irányításban látta a hatékonyságot, hiszen így gyorsabb és radikálisabb döntéseket tudott hozni, ám végül ez sok kárt okozott. A kezdeti zero-covid stratégia országos lezárásból, vegyvédelmi ruhák kötelezővé tételéből, elkülönítő táborokból és folyamatos PCR-tesztekből állt, mellyel az áldozatok számát sikerült minimalizálni. A kommunizmusban oly kedvelt kifejezéssel élve, a magát forradalminak valló, a kínai népért a vírussal szemben háborút folytató egységként lépett fel, melyet egészen a be nem kalkulált gazdasági hatások és fokozódó elégedetlenség vonzotta

tüntetések kezdetéig tudott vívni. Megjelent a Sen által megfogalmazott tézis: a valós információk, jelen esetben statisztikák és szakértői vélemények figyelmen kívül hagyása válsághoz vezetett. Az utcára vonulók nyomására az elnök feloldotta a korlátozásokat, mely a nem megfelelő védettséget biztosító vakcina alkalmazása és az alacsony átoltottság miatt óriási áldozatokat követelt: december óta nagyjából 18,6 millióan betegedtek meg és napi 9000 halálos áldozata van a Kínát elsöprő Covid-járványnak. Buruma külön kiemeli ennél a pontnál, hogy Kína már nem olyan elszigetelt, mint az előző századokban, így ennek következményei a globalizáció által mindnyájunkat érinteni fogják.

Ezzel párhuzamosan érdemes megvizsgálni, mi történt a demokráciákban, melynek példájára Buruma az Egyesült Államokat hozza. Az első fázisban káoszt és több százezer amerikai halálát láthattuk, mely főként az azonnali tűzoltás hiányának tudható be: a bürokratikus döntéshozatal lényegesen lassabb. Emellett persze az összeesküvéselméletek visszatartó erejéről és Trump teljes képzavaráról sem feledkezhetünk meg, aki malária elleni gyógyszereket és fehéritőt népszerűsített ellenszerként. A kezdeti kaotikus szakaszt azonban vakcinagyártás és -fejlesztés, a statisztikák folyamatos vizsgálata, oltási program és a fokozatos nyitás kidolgozása követte, mely végig szakmai együttműködéssel valósult meg. Napjainkra az USA és a nyugati országok képesek az újabb pandémia félelmétől nem beárnyékolva újra biztosítani az emberek átlagosnak mondható mindennapjait, így a gazdasági helyreállást is. Sen állítása tehát a pozitív oldalról is bizonyosságot nyert: működő demokráciákban az információ áramlása és az elszámoltathatóság megakadályozza a tartós válságot.

Népességcsökkenés

A Covid okozta emberáldozatok és kiújuló járványhelyzet mellett Kínát a népességcsökkenés miatti aggályok is fenyegetik, melyre áttérünk a következőkben részletesebben Fuxian cikkének tárgyalásakor. A demográfiai előrejelzések 9 évvel későbbre jósolták a tavaly bekövetkezetteket: Kína népessége 60 év óta először csökken, emellett a várt 1,8 helyett csupán 1,1 a termékenységi rátája, ami 1790 óta a legkevesebb évi születésszámot (9,56 millió) eredményezte. Fuxian szerint az ENSZ World Population Prospect valószínűleg nem jól becsüli az adatokat, a helyzet még rosszabb lehet a valóságban, hasonló a térségben tapasztaltakhoz (Tajvan, Makaó, Szingapúr).

Az okokat 3 fő csoportra bontja Fuxian: az egygyermekes politika társadalmi hatása, a gyermeknevelés túlzó költségei és a termékenységi ráta csökkenése.

Kína már 2016 óta felhagyott az egygyermekes politikával, ám a 36 év alatt társadalmi normává váló szemléletet nem tudta eltüntetni ilyen rövid idő alatt. Az új felmérések azt mutatják, minél fiatalabb egy kínai nő, annál kevésbé szeretne gyermeket, a fiatalon kötött házasságok száma háromnegyedére csökkent, ezzel párhuzamosan pedig a kitolódott gyermekvállalás, a meddőséget 18%-ra emelve. Fuxian rámutat, ha a gyermekvállalási kedv tovább csökken, a termékenységi ráta 0,8 körül fog beállni, ami 2050-re 1,02 milliárdra csökkenti a lakosságot a jelenlegi 1,4 milliárdról (ha 1,1-re fel tudják tornászni a rátát, a népesség várhatóan 1,08 milliárd lesz). Ezzel a

forgatókönyvvel élve az ország részesedése a világ népességéből az 1950-80-as 22%-ról, 11%-ra eshet vissza 2050-re.

A gyermekvállalás költségei több okból is magasak: a GDP csupán 40%-a tartozik a háztartások rendelkezésre álló jövedelméhez, míg ez az USA-ban 72%, az ingatlanbuborék pedig lehetetlenné teszi a fiatalok letelepedését. A kihívás adott: ha a GDP nagyobb részét nyújtják a háztartásoknak, azzal a kormány hatalma gyengül, ha pedig az ingatlanbuborék kipukkad, a gazdaság lelassul és globális recesszió várható. Japán az oktatás-, lakhatás-, szülési- és gondozási támogatások bevezetésével próbálta ugyanezt a problémát megoldani, de csak átmeneti sikert ért el.

Fuxian megállapítja, hogy a népességcsökkenés és az elöregedő társadalom együttese a nyugdíjrendszer összeomlásához, államadósság-növekedéshez és humanitárius katasztrófához fog vezetni. Jelenleg a 65 év feletti korosztály a népesség 14%-át adja és 5 fizetőképes állampolgár jut egy nyugdíjasra, de ha a vázolt tendenciák folytatódnak, 2050-re a 65 év felettek fogják adni a kínai társadalom 35%-át és csupán 1,6 felnőtt fog jutni egy nyugdíjasra. Fuxian kiemeli, hogy a nőket különösen veszélyezteti a krízis, mivel jellemzően 6-7 évvel tovább élnek a férfiaknál.

Összegezve – Kína előtt két jelentős kihívás áll 2023-ban és az elkövetkező években: az újra elszabadulni látszó Covid-járvány mielőbbi kezelése, valamint a népességcsökkenés stabilizálása a gyermekvállalási költségek csökkentésével olyan módon, mely nem okoz gazdasági összeomlást.